

crkva u svijetu

godina XVII • broj 1 • split • 1982

DOGMA — PROGRES ILI KOČNICA MISLI I ŽIVOTA?

Frane Franić

Riječ dogma je danas ocrnjena. Ona u običnoj upotrebi znači neku istinu, uz koju se KRUTO prijanja i koju se tako kruto u životu primjenjuje da joj se žrtvuje sve pa i sama životna društvena stvarnost. Ta krutost uz neku istinu ili neki princip naziva se od nekih suvremenih psihologa shizoidnošću, jer čovjeka razdvaja, otuđuje od stvarnosti. Svijest i stvarnost bivaju odijeljene, otuđene jedna od druge, dok bi morale ići zajedno, jer je svijest produkt stvarnosti, produkt života, pa ona mora život vući naprijed, a ne natrag.

Prema tome ako uzmemo riječ dogma u tom smislu i ako kažemo za jednoga čovjeka da je DOGMATIČAN, ili za jedno društvo da je DOGMATIČNO, onda je to pojava koju nitko ne bi želio imati u svojoj kući.

Riječ dogma moguće je uzeti i u dva dobra smisla: subjektivnom i objektivnom.

Dogma dolazi od grčke riječi *dokein*, *dokei* moi, činiti se, meni se čini — dakle prvotno znači vlastito mišljenje, vlastito uvjerenje koje se ne apsolutizira pa se pretpostavlja da i drugi mogu imati protivno mišljenje koje možda može biti i ispravnije nego moje.

U objektivnom smislu riječ dogma znači neku apsolutnu istinu, do koje se međutim dolazi različitim putovima. Stvarnost je naime samo jedna i jednoznačna, pa bi bilo idealno da svi ljudi upoznaju stvarnost, koliko je ona spoznatljiva, da je iscrpe do kraja. Ali to se ne događa zbog naše tvrdoglavosti, naših predrasuda, slabosti i ograničenosti naših sjetila, uma i srca, zbog naših interesa koji čine da spoznajemo stvarnost ukoliko nama koristi, ili ukoliko nam godi, ili ukoliko smo sposobni da je upoznamo.

Tako Židovi, a i danas se to događa, nisu htjeli priznati Isusova čudesa koja su vidjeli svojim očima, jer bi tada morali priznati da je Isus njihov Mesija, a njima to nije odgovaralo, pa su se protivili evidentnoj istini.

Razlog dakle neslaganja među ljudima jest u tome što različito shvaćaju stvarnost i različito je valoriziraju. Odatle nastaju sukobi među ljudima i narodima. Zato što su ljudi premalo dogmatični oni se sukobljavaju, kao i zato što su previše dogmatični, to jest KRUTI U SVOM SUBJEKTIVNOM MISLJENJU.

RJEŠENJE JE dakle u zdravom PLURALIZMU DOGMATIČNOSTI: kada se naime pretpostavlja da jedan čovjek ne može iscrpiti svu istinu — 4 oka bolje vide nego dva — pa se istina u prijateljskom dijalogu može bolje sagledati, da joj se tako možemo više približiti.

Možemo dakle zaključiti ovaj uvod da je istina samo jedna, a da je jednu te istu istinu moguće gledati s različitih stajališta i prema tome da je ISTINA SUBJEKTIVNA I OBJEKTIVNA i da se do nje dolazi preko SLOBODNOG PLURALIZMA PUTOVA u istraživanju istine, koju nikada čovjek smrtnik neće do kraja upoznati.

Sada bismo trebali pogledati, što je s dogmom i dogmatičnošću u Crkvi: Da li postoji objektivna stvarnost u Crkvi i da li postoji subjektivno i objektivno pristupanje toj stvarnosti? Postoji li dogma u subjektivnom i objektivnom smislu i da li postoji pluralizam putova do vjerskih dogma? Ima li u Crkvi dovoljno dogmatske slobode?

Najprije treba podsjetiti da i na vjerskom planu postoji objektivna stvarnost, koja je jedna i jednoznačna i koju naša vjerska svijest ne stvara, nego je više ili manje točno upoznaje, to jest čovjek nije stvorio Boga, nego je Bog stvorio čovjeka. To je prva vjernička stvarnost, koja se spoznaje golim razumom, i bez vjere, pa ta stvarnost postaje temelj svakoj vjeri.

Dakle prva stvarnost — Bog ima svoj filozofski i vjernički pristup.

Ali ta se stvarnost ne spoznaje matematičkom sigurnošću, nego moralnom, kao i sve druge istine životne prakse, pa ima ljudi, ima i velikih ljudi — kao jedan nobelovac, otac ruske atomske bombe, Saharov, taj divni humanist — koji tu istinu ne poznaju. Ti ljudi mogu biti poštovanja vrijedni, ako ostaju u granicama morala, to jest u granicama ljubavi prema čovjeku i društvu, alko svoja znanstvena istraživanja obogate ljubavlju prema čovjeku i društvu.

Dogmu u objektivnom smislu riječi, u kršćanskom poimanju, u Crkvi čine sve one istine koje je Bog objavio o sebi, o čovjeku i svijetu. Te se istine nalaze u Svetom pismu i božanskoj usmenoj Predaji koja živi u Crkvi, posebno u naučavanju pape i biskupa koji su u hijerarhijskoj zajednici s papom, zatim naučavanju katoličkih teologa i u vjerskom osjećaju i životu vjernika. To je dogma u objektivnom smislu riječi. Taj se poklad vjere nikada ne mijenja sam u sebi kao što se ni priroda ne mijenja u sebi. Jer, npr., atomska energija je postojala od početka u prirodi, samo je čovjek nije upoznao do ovog doba i nije je mogao stoga upotrijebiti.

Tako se nešto događa i na području Objave. Ne napreduje Objava sama u sebi, jer se Bog ne mijenja, nego napreduje naša SUBJEKTIVNA SPOZNAJA BOŽJE OBJAVE. To je dogma u subjektivnom smislu riječi.

Taj je napredak ili progres u spoznaji Boga neograničen, jer je Bog puniji smisla i energije nego što je priroda puna smisla i energije; jer smisao prirodi dolazi od Boga stvoritelja, pa je jasno da je izvor smisla veći nego produkt; prirodne će se energije jednog dana iscrpiti, ali se energija koja se nalazi u Bogu neće nikada iscrpiti, niti ćemo ikada doći do kraja smisla o Bogu, jer samo Bog poznaje do kraja samoga sebe.

Kako, međutim, napredujemo u spoznavanju Boga? Koji su faktori dogmatskog progressa?

Što se naša svijest više razvija, to nam je omogućen veći napredak u spoznavanju vjerskih istina ili, kako se kaže, omogućena je veća SUBJEKTIVNA EVOLUCIJA DOGMI.

Dakle, napredak svijesti na području prirodnih, antropoloških, društvenih i drugih znanosti omogućuje i pomaže dublju spoznaju vjerskih istina. Bilo bi npr. neistinito nijekati pomoć koju su nam u proučavanju prapovijesti ljudskog roda pružile prirodne nauke, kao npr. geologija, astronomija, paleontologija, u pravilnom tumačenju prvih 11 poglavlja Biblije o stvaranju čovjeka i svijeta i prvoj povijesti ljudskog roda, ili pomoć grčke filozofije u razvoju trinitarnih i kristoloških dogmi.

Ali što se događa ako neki vjernici bolje spoznaju vjerske istine ili dogme u objektivnom smislu, a drugi slabije? Ako netko tumači te dogme na jedan, a drugi na drugi način? Da li tu postoji, na crkvenom planu, sloboda mišljenja, da li postoji pluralizam u shvaćanju i tumačenju vjerskih istina?

Da, svakako da postoji jedan određen pluralizam i sloboda znanstvenog istraživanja jednom za svagda danih vjerskih istina.

U tom se ipak mogu naći u Crkvi dvije tendencije: jedna više statička ili tradicionalna, druga više dinamična, progresivna, koja upravo naglašava progres u spoznavanju vjerskih istina.

Taj pluralizam je zakonit i on odgovara ljudskoj naravi. Jedni naime više brane ono što je stečeno, drugi nastoje vući naprijed. U sintezi starog i novog nalazi se pravi napredak. Obrana je potrebna kao i navalna. To znaju svi športaši.

Kada nastaje rascjep između tradicionalista i progresista, između obranaša i navalnog reda?

Nastaje onda kada neki progresisti, lijevo krilo progresista, počnu tvrditi da se vjerske istine razvijaju ne samo u našoj svijesti, nego i u samima sebi, ili kada tradicionalisti, desno krilo tradicionalista, počnu tvrditi da su vjerske istine tako dane jednom za svagda da se više ne razvijaju ni u našoj osobnoj ni u društvenoj svijesti i životu.

Tako tradicionalisti postaju »konzervativci« (integristi), a progresisti postaju »revizionisti«. Obje struje prelaze granice vjere i Božje objave i

obično se počnu služiti »nasiljem«, vjerski naime djevičari i vjerski desničari.

Konzervativci zakočuju napredak vjerske misli i kulture, koče prilagodavanje vjere društvenim prilikama i suradnju s ostalim vjerama i svjetonazorima, zakočuju suradnju za napredak čovjeka i društva na ekonomskom, kulturnom, društvenom, političkom polju itd. Vjera tu postaje mrtva, apstraktna, tu čovjek služi zakonu, a ne zakon čovjeku, dok je Krist rekao obratno: da je subota radi čovjeka, a ne čovjek radi subote, da istina oslobađa čovjeka, a ne da ga zarobljuje. To su ti zelatori zakona, koji zbog zakona i principa kidaju ljudima glave i koče svaki napredak.

Naprotiv, revizionisti, koji tvrde da se poklad objavljenih istina mijenja prema ekonomskim, kulturnim i političkim prilikama vremena, revidiraju same vjerske istine u sebi, odviše prizemljuju vjeru, stavljaju je u službu ekonomije, kulture i politike. Tu vjera postaje ancilla politicae (služavka politike) i određene ideologije. Tu se Objava smatra zapravo ne kao od Boga jednom dana za svagda, nego kao neka uputa za ono vrijeme kada je dana, a danas treba stvarati vjerske istine u novom ruhu, i novom sadržaju, prema potrebama čovjeka i društva. Kako se mijenja društvo, tako se mijenja vjera i moral.

Postoje li danas u Crkvi te dvije struje ili zapravo te četiri struje tradicionalista i progresista, konzervativaca i revizionista?

Da, postoje: sve su 4 struje prisutne danas u Crkvi. Nitko dapače od nas ne može reći za sebe da je u zlatnoj sredini, to jest da brani postojeće vjerske istine od bitnih promjena i da istodobno svojim mišljenjem i kršćanskim vladanjem pridonosi potrebitom i zdravom razvoju tih vjerskih istina, osobito potrebnoj primjeni tih istina, na primjer na polju našeg društvenog života u javnosti, gdje se stvara nova kultura samoupravnog socijalizma. Tko će pogoditi što jedan vjernik po vjerničkoj savjesti smije prihvatiti od toga samoupravnog socijalizma, što ne?

Nitko će reći: ja sam lojalan našem sustavu samoupravnog socijalizma u ekonomskom, društvenom i kulturnom pogledu, samo ne prihvaćam ateizam i ateizaciju toga samoupravnog socijalizma, kao što su prošle godine u svojim poznatim izjavama za javnost dali direktivu naši biskupi.

Toj izjavi ja bih, kao vaš biskup, dao svoj placet. Ali tu direktivu primijenti na konkretne prilike nije baš tako lako smrtnom čovjeku, jer se u praksi miješa ekonomija, kultura, politika, ideologija i vjera, pa nije lako uvijek zauzeti pravilna stajališta i udesiti ponašanje. Stoga je potreban razborit dijalog po primjeru svetog oca Ivana Pavla II.

Što se događa s vjernicima koji se očito i potajno deklariraju revizionistima u Crkvi? Kao npr. s onima koji tvrde da Riječ Božja, to jest Krist kao Bog, nije postojala odvijeka; da Krist zapravo nije pravi Bog u sebi, ili da mi to ne možemo dokazati, već da je On Bog ZA NAS; da se tri osobe u Bogu stvarno ne razlikuju, nego da su to samo tri načina na koja sv. Trojica postoji; da duša čovjekova nije osobno besmrtna; da Isus nije uskrsnuo u tijelu koje je bilo raspeto na križu; da Bl. Dj. Marija nije

bila Djevica niti je dakle začela Krista po Duhu Svetom ili da to barem nije sigurno objavljeno; da su čudesa protiv prirodnih zakona koja se opisuju u Evanđelju, kao npr. umnažanje kruha, uskrisivanje mrtvih, da su to samo mitološke priče i parabole kojima se hoće protumačiti neke vjerske istine; da Sveto pismo, papa sam i papa skupa s općim saborom biskupa nisu nepogrešivi, da dakle Crkva nije nepogrešiva, nego samo neuništiva — da nije infallibilis, nego indefectibilis; da Isus nije ustanovio Crkvu, nego da je ona nastala uslijed povijesnih prilika; da Isus nije ustanovio 7 sakramenata ili barem da ih nije sve ustanovio IZRAVNO, nego samo NEIZRAVNO, ukoliko je dao Crkvi vlast da ustanovi novu materiju i formu sakramenata, preko koje dakle nove materije i forme Krist daje izravno svoju milost, pa se može tobože zakonito govoriti o »starim i novim sakramentima, pa da je tako sakrament sv. reda vjerovjatan nastao sredinom II. stoljeća; da sakrament ženidbe nije nerazrješiv, jer se može sklopiti tzv. »brak na pokus«, i da je brak nerazrješiv samo onda kada ga sklope ZA LJUBAV ZRELI ZARUČNICI, a zrelost zaručničke ljubavi ne može se upoznati u času sklapanja bračnog ugovora niti u prvo vrijeme bračnog života nego nakon nekoliko godina bračnog života; ako se naime u praksi pokaže da zaručnici ne mogu zajednički živjeti u braku, tada se tek vidi da njihova ljubav u času sklapanja braka nije bila zrela i da takav brak nije bio valjan pa ga Crkva može zapravo poništiti, i to bi bio taj »razvod braka na crkveni način«; ili kada neko hoće organizirati Crkvu i njezinu teologiju i pastoralni rad na bazi građanske demokracije ili na principima samoupravnog udruživanja, a ne na principima hijerarhijskog zajedništva.¹

Takve i slične forme revizionizma danas se obilno pojavljuju u Crkvi i ruše Crkvu iznutra, što joj više škodi nego poteškoće izvana.

Naravno da Crkva ima pravo i dužnost, nakon milosrdnog opominjanja i majčinskog čekanja i molitve, proglasiti da takvi ne spadaju u njezinu hijerarhijsku zajednicu vjere vjernika. Ti ljudi ostaju slobodni, ali oni sami sebe isključuju iz Katoličke crkve pa mogu slobodno osnovati novu Crkvu.

Dakle pluralizam dogme u Crkvi: DA; revizionizam: NE.

¹ Crkva se je prilagođavala, kroz svoju povijest, svim društvenim sustavima: ona se bila prilagodila robovlasničkom, feudalnom i kapitalističkom sustavu, pa se danas može i želi prilagoditi sustavu samoupravnog socijalizma. Ali Crkva nikada nije u svoje unutarnje strukture preuzela principe robovlasničkog feudalnog ili kapitalističkog društvenog sustava, pa ne može ni danas preuzeti u svoje unutarnje strukture principe samoupravnog udruživanja; Crkva je naime od samog Krista organizirana kao HIJERARHIJSKA ZAJEDNICA VJERNIKA i tu strukturu ne može nikada nitko mijenjati. Tko bi dakle pokušao Crkvu i njezin UČITELJSKO-TEOLOŠKI, UPRAVNO-PASTORALNI, I POSVETITELJSKO-SAKRAMENTALNI ŽIVOT organizirati na principima samoupravnog udruživanja, na kojim principima je organiziran naš društveni život samoupravnog socijalizma, taj bi bio očiti REVIZIONIST. Nitko u Crkvi nema prava takav pokušaj odobriti, ni papa, ni opći sabor.

A onaj čovjek koji bi rekao da su naši biskupi, skupa s papom, konzervativci i da teže dobivanju političkih privilegija, taj sam sebe isključuje iz suradnje s tim i takvim biskupima. On bi trebao imati hrabrosti da to i javno prizna i da povuče logične konsekvencije.

Pluralizam: da, jer on omogućuje napredak vjere u svijesti vjernika i ljudi, a revizionizam ne, jer on Krista-Boga podlaže vremenu, a ne vrijeme Kristu-Bogu, koji je stvoritelj i gospodar vremena.

A da li dogma, u tako zakonito pluralističkom smislu shvaćena, koristi društvu ili mu je kočnica, pa bi mu možda bolje odgovarala revizionistička dogma?

Naravno, društvu je, površno i na kratki rok gledajući, simpatičnija revizionistička dogma, jer onda ta dogma ovisi u svom progresu od konkretnog društva, ona mu postaje službenica. Time se dokida RASPETOST KATOLIČANSTVA između svijeta i Boga, između transcendencije i imanencije time što bi se katoličanstvo konačno priklonilo svijetu i imanenciji.

Time bi se dokinuo i KLASNI MIR KATOLIČANSTVA, jer bi se katoličanstvo stavilo u službu ovosvjetovnih političkih i drugih nasilnih revolucija i tako odvratilo od njegove duhovne revolucije, to jest OBRAĆENJA K BOGU LJUBAVI, u kojem obraćenju »nema mira, nego mač« — naravno, duhovni mač istine i ljubavi.²

Međutim, gledajući na duži rok, samo dogmatski zdravi pluralizam, koji štiti Božju i čovječju Riječ, Božju i čovječju Istinu, Božju i čovječju Pravdu, samo dogmatski pluralizam koji ljubi Boga i Čovjeka, vrijeme i vječnost, imanenciju i transcendenciju, duhovni i materijalni svijet, jedino, kažem, taj vjerski pluralizam koristan je za pravi progres — za progres čovjeka i njegovih neotuđivih sloboda i za progres društva i njegovih neotuđivih prava, zbog kojih se pojedinac ipak mora žrtvovati, pa i svoj život žrtvovati za opće dobro i jednakost među članovima društva.

Ne bih u ovom izlaganju iznosio obilnije primjere tradicionalizma, konzervatizma (ovaj, na primjer, danas verbuje biskupe za pokret »Pro fidelitate«, koji ima za cilj obranu Crkve od dogmatskog revizionizma, ali ta bi se obrana sastojala u tome da se uđe u borbu za tradicionalne vjerske istine tako, da se proglase II. vatikanski sabor i pape Pavao VI. i Ivan Pavao II. hereticima, što smatram tipičnim konzervativizmom i dapače vjerskim fanatizmom), odnosno progresizma i revizionizma (primjeri se mogu vidjeti u mojoj knjizi *Putovi dijaloga*).

Ipak ću ovdje navesti primjer iz grčke mitologije, o dvojici braće, o Epimeteju i Prometeju, konzervativcu, prvom, i revizionistu, drugom. Na njihovom će se primjeru vidjeti da se ovdje radi o vječnom problemu

•
² Ovdje se aludira na naslove i sadržaje dviju nedavno objavljenih knjiga koje raspravljaju o odnosu suvremenog katoličanstva u svijetu i u nas prema socijalizmu: B. Vušković—S. Vrcan, *Raspeto katoličanstvo*, Naše teme, Zagreb, 1980. i I. Maštruko, *Klasni mir katoličanstva*, Logos, Split, 1981.

Te su knjige pisane znalački, strogom znanstvenom metodom i ugodno se čitaju. Prva u lošijem svjetlu prikazuje porijeklo i pojavu religije, druga u nešto prihvatljivijem. Ipak, naravno, mi ne možemo kao vjernici prihvatiti zaključke ni jedne ni druge knjige, jer ne dolaze do pravog porijekla i naravi katoličke religije, koja dolazi od Boga, a ne ni od društvenih prilika ni od čovjeka.

koji se nalazi u svakom čovjeku, zapravo o problemu koji je ukorijenjen u samoj naravi čovjeka. Jer, svaki čovjek nosi u sebi dvije tendencije, koje se mogu među sobom nadopunjavati, a mogu se i sukobiti. Prva tendencija je OBRANA OSOBNOG I DRUŠTVENOG IDENTITETA, a druga je EKSPANZIJA, OSOBNA I DRUŠTVENA, koja se često provodi bez obzira na moral.

Dakle, grčki mit kaže da su bila dva brata: Epimetej i Prometej. Epimetej je uvijek pitao što je bilo i to je radio, jer je mislio da je to milo bogovima, to jest da se slaže s prirodno-moralnim zakonom, koji su bogovi dali čovjeku.

Prometej je naprotiv uvijek pitao, što je korisno čovjeku i to je radio, bez obzira da li je tako nešto što on hoće raditi jednom bilo ili nije bilo, i da li je to milo bogovima ili nije, to jest da li se to slaže s prirodno-moralnim zakonom ili se ne slaže, njemu je bilo odlučno pitanje: da li to koristi?

Odmah vidimo da su te dvije krajnosti prikazane u tom mitu o božanskim ljudima Epimeteju i Prometeju i da obadva brata pretjeravaju: jedan u imobilizmu, drugi u pretjeranom trčanju naprijed bez obzira na moralni zakon, to jest na pravednost i ljubav.

Međutim, kada dođe konkretno ponašanje, možda će se naše mišljenje o njima promijeniti i možda će odmah Prometej dobiti naše simpatije, jer je, čini se, u nama Prometej jači od Epimeteja. Prometej, taj božanski čovjek, koji se je družio s bogovima na Olimpu, opazio je da bogovi imaju vatru i da na njoj spremaju božansku hranu ambroziju. On se jednoga dana prikrao toj vatri i usprkos zabrani bogova, da se vatra ne prenaša smrtnicima, ukrao vatru s Olimpa i donio je ljudima da im donese napredak. Bogovi su stoga uhvatili Prometeja i za kaznu ga prikovali na jednu stijenu na Kavkazu gdje će mu orao kljuvati jetru za kaznu što je prekršio volju bogova.

Naravno, naša je simpatija sada za Prometeja a protiv bogova, koji nam izgledaju zavidni i zbog zavisti ne dozvoljavaju da se ljudi koriste vatrom, jer bi onda bili slični njima.

Ipak u namjeri mudraca koji je izmislio tu priču bogovi nisu zavidni ljudima, dapače hoće spas ljudi i oni zabranjuju samo onaj »progres« koji ljudi neće znati upotrijebiti za svoju korist, nego za svoju propast. Vatra je tu samo primjer toga »prograsa« koji biva izvan moralnih zakona.

Ima suvremenih Prometeja koji ne uživaju našu simpatiju. Hitler je na primjer dozvolio nekim njemačkim učenjacima, liječnicima da uzimaju osuđene logoraše kao pokusne životinje za svoje medicinske eksperimente, osobito za zamrzavanje. Oni su tim pokusima unaprijedili nauku, ali su ubili ljude. Zato su ti suvremeni Prometeji bili od ljudi, nakon rata, osuđeni na smrt: oni su naime ostvarili progres izvan okvira moralnih zakona.

Taj je primjer jasan: tu Prometej Hitler ne uživa našu simpatiju. Ali pogledajte koliko je milijuna ljudi moralo umrijeti od gladi, koliko se je

kapitala moralo skoncentrirati na jednom mjestu, a odnijeti s drugih mjesta, da se Prometej XX. stoljeća nađe na mjesecu. Da li je taj napredak u skladu s moralnim zakonom o ljubavi prema čovjeku? Koliko se je ljudi moglo spasiti od glada da se je taj kapital koji je doveo Prometeja na mjesec upotrijebio za gladne!

Prometej je jednom otkrio Ameriku i usput istrijebio Indijance. Zatim je isti Prometej doveo iz Afrike crnce kao robove, da rade za progres Amerike. I tako je taj Prometej, uz druga nedjela kapitalističkog sustava, izvršena pod plaštem građanske demokracije, učinio Ameriku super-silom.

Drugi su Prometeji, u svoje vrijeme, stvarali druge imperije, podvrgavali svojoj vlasti velike azijske narode, kao što su Indijci i Kinezi te crnu Afriku, a sve pod izlikom da žele proširiti kulturu i progres. Opet danas neki Prometej porobljuje ljude i narode, pod nekim drugim izgovorima, da stvori neku drugu supersilu.

Eto što sve rade Prometeji. Možda ste sada poklonili svoju simpatiju više za bogove ili za našeg Boga ljubavi koji ne voli takve Prometeje.

Ali, da li smo mi upoznali u sebi svatko svoga Prometeja koji bezobzirno traži da se probije, preko tuđih leđa, preko tuđih interesa i preko tuđeg dobrog glasa, do svoga materijalnog i karijerističkog progressa i što činimo da toga svoga Prometeja obuzdamo?

Na žalost, tragedija je čovjeka, da Epimetej ništa ili premalo radi za progres, a Prometej radi za progres, ali, na žalost, tako da se premalo obazire na moralni zakon.

Krist je, međutim, donio rješenje u tom vječnom problemu čovjeka i društva. Krist je sinteza Epimeteja i Prometeja.

Krist ljubi i sluša Boga kao Epimetej; Krist ljubi čovjeka kao Prometej. Ta ljubav Kristova prema čovjeku i Bogu tako je velika da o takvoj ljubavi, koja bi bila kadra povesti čovjeka pravom progresu uma i srca, stari grčki mudrac nije mogao ni sanjati, jer nije mogao sanjati o utjelovljenju Božjemu. Nije on mogao sanjati da se neizmerna ljubav Božja može nastaniti u srcu ne božanskog čovjeka, kao što su bili Epimetej i Prometej, nego u srcu Bogo-čovjeka i da ta takva ljubav može spasiti čovjeka u vremenu i vječnosti.

Ta je ljubav Kristova prema Bogu i prema čovjeku prikovala Krista ne na Kavkaz, nego na Križ na Golgoti, i pokopala ga u grob, iz kojega je uskrsnuo. Ta je ljubav pripremila i priprema križeve za Kristove najbolje sljedbenike da nastave otkupiteljsko djelo svoga Učitelja uvjereni da budući vođa novog čovječanstva neće biti onaj koji će imati više zlata u bankarskim trezorima ni više oružja u vojnim magazinima, nego onaj koji će biti kadar više ljubiti čovjeka i više se za njega žrtvovati; onaj koji će biti kadar pred ljudima nositi križ da na njemu bude raspet od ljudi za njihov spas.

To nam poručuje i dragi sveti Frane Asiški u 800. obljetnici rođenja koju će obljetnicu naša metropolija proslaviti intenzivnim pastoralnim programom, na koji vas pozivam da se odazovete.